Załącznik nr 2

Autoreferat

Imię i nazwisko: Witold Ucherek

Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Tytuł zawodowy magistra filologii romańskiej uzyskany 10 lipca 1995 roku w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie pracy magisterskiej *La traduction en polonais des locutions prépositives françaises construites avec „bout"* (Polskie przekłady francuskich przyimków wtórnych z komponentem *bout*), napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Elżbiety Skibińskiej.

Tytuł zawodowy magistra filologii polskiej uzyskany 21 czerwca 1995 roku w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie pracy magisterskiej *Frazeologizmy somatyczne z semami topograficznymi w języku polskim i francuskim*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Miodka.

Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa nadany 26 września 2000 roku przez Radę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie rozprawy *Polskie ekwiwalenty tłumaczeniowe francuskich przyimków temporalnych z rzeczownikowym wykładnikiem aspektu*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Miodka. Recenzenci pracy: prof. dr hab. Marcela Świątkowska (Uniwersytet Jagielloński) i dr hab. Bogdan Siciński (Uniwersytet Wrocławski).

Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 1 października 1995 roku do 30 września 2000 roku: asystent w Zakładzie Językoznawstwa Francuskiego w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (skierowany na studia doktoranckie trwające od 1.10.1995 r. do 30.09.1999 r.).

Od 1 października 2000 roku do 30 września 2002 roku: lektor języka polskiego na Uniwersytecie w Poitiers (Francja).

Od 1 października 2002 roku do chwili obecnej: adiunkt w Zakładzie Językoznawstwa Francuskiego w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Omówienie rozwoju naukowo-badawczego

Zainteresowania językoznawcze zacząłem rozwijać, studiując równolegle dwie filologie, polską i francuską, co w sposób naturalny popchnęło mnie ku badaniom o charakterze porównawczym. Takie właśnie podejście widoczne jest w przedstawionych przeze mnie po ukończeniu pięcioletnich studiów polonistycznych i romanistycznych pracach magisterskich, których drugą wspólną cechą był wybór konstrukcji wielosegmentowych jako przedmiotu badań.

I tak przedmiot pracy „Frazeologizmy somatyczne z semami topograficznymi w języku polskim i francuskim", napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Miodka, to związki frazeologiczne, których znaczenia ujawniają tkwiące w strukturze ich rzeczownikowych składników semy topograficzne, informujące o przestrzennym usytuowaniu danej części ciała w jego obrębie. Celem pracy, zainspirowanej rozprawą Anny Krawczyk-Tyrpy, traktującej analizę składnikową jako narzędzie frazeologii, było stworzenie inwentarza wskazanych frazeologizmów w obu językach oraz ustalenie stopnia ich podobieństwa, przede wszystkim na płaszczyźnie semantycznej. Sama analiza materiału językowego, wyekscerpowanego głównie z dwujęzycznych słowników frazeologicznych i ogólnych, miała charakter nieukierunkowany.

Cele mojej drugiej pracy magisterskiej, zatytułowanej „La traduction en polonais des locutions prépositives françaises construites avec *bout*", a przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Elżbiety Skibińskiej, to ustalenie inwentarza polskich odpowiedników tłumaczeniowych kilku francuskich przyimków wtórnych zawierających w swej strukturze rzeczownikowy komponent *bout* oraz próba wskazania warunków użycia każdego z odpowiedników. W pracy tej zastosowałem metodę kontrastywnego opisu przyimków zaproponowaną na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych przez Eugeniusza Ucherka. Przeprowadzona analiza, oparta na samodzielnie zgromadzonym korpusie zdań francuskich zawierających formę wyjściową oraz ich tłumaczeń, powstałych nie w celach metajęzykowych, lecz na potrzeby komunikacji międzykulturowej, miała *ipso factu* charakter unilateralny. Jej wyniki zostały ogłoszone w opublikowanych w czasopiśmie *Romanica Wratislaviensia* artykułach *„Au bout de* dans la traduction polonaise" (1996) oraz „La traduction en polonais de quelques locutions prépositives françaises construites avec *bout*" (1997).

Przy charakterystyce poszczególnych frazeologizmów czy też przyimków wtórnych wielosegmentowych, które bywają zresztą włączane do frazeologii jako tzw. wskaźniki frazeologiczne, korzystałem m.in. z licznych opracowań leksykograficznych jedno- i dwujęzycznych, zwracając coraz to większą uwagę na stopień ich (nie)kompletności w

zakresie rejestrowania konstrukcji złożonych z dwu lub kilku wyrazów graficznych oraz na jakość podawanych informacji. Stopniowo wzrastało moje zainteresowanie zagadnieniami związanymi ze słownikowym opisem jednostek języka, z którymi zaznajomiłem się nieco bliżej jeszcze w okresie studenckim, prowadząc w roku akademickim 1994/1995 jako student-stażysta (stypendysta Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego) zajęcia z leksykologii i leksykografii w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego oraz obserwując prace nad wydanym w 1997 roku „Francusko-polskim słownikiem przyimków" Eugeniusza Ucherka.

Stąd też, wyjąwszy artykuł przedstawiający główne kierunki badań wrocławskich romanistów oraz poruszający problemy związane z nauczaniem języka francuskiego w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (2014, II-14)[1], w kolejnych etapach mojej drogi naukowej nieustannie przeplatają się, realizowane z różną intensywnością w różnych okresach: (a) badania konfrontatywne, przeważnie korpusowe i poświęcone przyimkom wtórnym; (b) badania metaleksykograficzne, w większości dotyczące opisu przyimków w słownikach dwujęzycznych; (c) badania frazeologiczne. Publikacje wpisujące się w te trzy obszary moich naukowych dociekań, w pewnym stopniu się zazębiające, omówię w sposób syntetyczny poniżej.

(a) Korpusowe badania konfrontatywne (publikacje: II-2, II-3, II-21, II-23, II-24, II-27, II-29, II-30, II-31, II-33)

W obszarze tym zasadniczo kontynuowałem badania rozpoczęte na studiach romanistycznych: prowadzone przeze mnie analizy w dalszym ciągu skupiały się na sposobach przekładu na język polski wybranych francuskich przyimków wtórnych zawierających składnik rzeczownikowy. Oprócz opartej na rozprawie doktorskiej monografii „Polskie ekwiwalenty tłumaczeniowe francuskich przyimków temporalnych z rzeczownikowym wykładnikiem aspektu" (2001, II-3) wymienić tu trzeba pięć późniejszych artykułów, poświęconych tłumaczeniom konstrukcji *à coups de* (2005, II-30), *au fil de* (2005, II-29; 2007, II-24), *en guise de* (2007, II-23) i *au gré de* (2010, II-21).

Podjęcie badań nad przekładem wymienionych wyżej czterech wyrażeń funkcyjnych było podyktowane chęcią uzupełnienia bądź też zweryfikowania ich leksykograficznego opisu w istniejących słownikach francusko-polskich. Ustalania listy polskich ekwiwalentów (przez ekwiwalenty czy też odpowiedniki tłumaczeniowe rozumiem elementy płaszczyzny wyrażania, które występują w przekładzie jako wykładniki treści zawartych w formach wyjściowych) oraz charakterystyki warunków ich użycia z uwzględnieniem czynników

[1] Podawane w nawiasach symbole odsyłają do pozycji bibliograficznych wymienionych w **Wykazie opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych... (Załącznik nr 4)**.

semantycznych, syntaktycznych i pragmatycznych dokonywałem każdorazowo w drodze analizy korpusu równoległego kilku- albo nawet kilkunastokrotnie obszerniejszego niż ten, który posłużył do opracowania odpowiednich haseł we „Francusko-polskim słowniku przyimków".

Te same narzędzia badawcze zastosowałem także do analiz przekładów konstrukcji składniowych wykraczających poza wąsko pojmowane granice przyimków graficznie złożonych. Były to francuskie okoliczniki czasu o strukturze: przyimek prosty + (determinant +) rzeczownik *début/milieu/fin* + *de* + nazwa pory dnia *matinée/après-midi/soirée* (2002, II-33), które częściowo przykuły moją uwagę już w pracy (2001, II-3), a także konstrukcje realizujące schemat *à* + przymiotnik + *coups de* (2004, II-31). Obecnie w podobny sposób analizuję, wraz z dr hab. Fabrice'em Marsakiem i dr Magdaleną Dańko z Uniwersytetu Opolskiego, polskie przekłady francuskich zdań podrzędnych bezokolicznikowych wprowadzanych przez czasownik percepcji. Pierwszy z cyklu artykułów poświęconych temu zagadnieniu jest w druku (2019, II-2), a następne powstają, również we współautorstwie, w ramach współpracy polsko-francuskiej, powołanej do realizacji międzynarodowego projektu badawczego „Francuskie struktury percepcyjne w polskiej praktyce przekładowej", który otrzymał wsparcie z Programu Partnerstwa im. Huberta Curien „Polonium", zajmując pierwsze miejsce na liście projektów finansowanych w latach 2019-2020.

We wszystkich wymienionych wyżej pracach obecne jest lingwistyczne podejście do przekładu, traktowanego jako źródło informacji na temat możliwości tłumaczenia rozmaitych jednostek języka; podejście to wpisuje się w tradycję badań prowadzonych na wrocławskiej romanistyce już od lat siedemdziesiątych. Co się natomiast tyczy samej idei wykorzystania przekładu w językoznawstwie porównawczym i leksykografii dwujęzycznej, była ona i jest do tej pory propagowana oraz realizowana w pracach wielu naukowców, by wymienić, ograniczając się do kilku zaledwie badaczy polskich, Andrzeja Bogusławskiego, Dariusza Bralewskiego, Wojciecha Chlebdę czy Jana Wawrzyńczyka.

Nadmienić przy tym należy, że w swoich badaniach nie zwracałem się w zasadzie w stronę szeroko rozumianej translatologii, traktującej przekład jako samodzielny obiekt badań. Jedyną pozycją w moim dorobku, wpisującą się w ten nurt, jest artykuł, w którym dokonuję przeglądu polskich przekładów francuskich tekstów o tematyce językoznawczej (2015, II-12). Natomiast co do moich przyimkowych badań kontrastywnych, pewien wyjątek stanowi w nich analiza odpowiedniości znaczeniowych między francuskimi przyimkami wtórnymi *à la base de*, *sur la base de* i *à base de* a polskimi *na podstawie*, *na bazie* i *w oparciu o* (2006, II-27), przeprowadzona bez wykorzystania korpusu równoległego.

Pod względem metodologicznym omówione tu prace o tematyce porównawczej wpisują się w paradygmat strukturalistyczny, a dokładniej rzecz ujmując, przynależą do nurtu językoznawstwa funkcjonalnego i nawiązują do koncepcji takich uczonych jak André Martinet czy Leon Zawadowski. Przejawia się to między innymi w realizacji postulatu tekstowości (odrzucam ustalanie ekwiwalencji międzyjęzykowych poprzez konfrontację systemów obu języków w umyśle badacza, wychodząc z założenia, że język jest dostępny w tekstach) czy w przyjęciu za kryterium przyimkowego charakteru danej konstrukcji jej tożsamości funkcyjnej (tak w płaszczyźnie semantycznej, jak i składniowej) z przyimkami właściwymi, a nie stopnia jej leksykalizacji, co jest najczęstszą praktyką.

Wyniki omówionych badań mogą znaleźć zastosowanie w leksykografii dwujęzycznej, w dydaktyce przekładu, w praktyce translatorskiej oraz w nauczaniu języków francuskiego i polskiego jako obcych.

b) Badania metaleksykograficzne (publikacje: II-1, II-4, II-5, II-6, II-7, II-8, II-9, II-10, II-13, II-15, II-16, II-17, II-18, II-19, II-20, II-22, II-25, II-26)

Przedmiotem badań metaleksykograficznych, które podjąłem kilka lat po opublikowaniu pracy doktorskiej, a na których skupiłem się bardziej w ciągu ostatnich dziewięciu lat, stał się leksykograficzny opis polskich przyimków pierwotnych oraz przyimków wtórnych o postaci jednego wyrazu graficznego w słownikach ogólnych polsko-francuskich o zróżnicowanej objętości.

Publikacje poruszające tę problematykę podzielić można na dwie grupy. Do pierwszej należą te, w których koncentruję się na analizie mikrostruktury wybranego przyimkowego artykułu hasłowego albo fragmentu takiego artykułu, kładąc szczególny nacisk na inwentarze odpowiedników i ich egzemplifikację. Przebadałem mianowicie liczne rubryki artykułów *od* poświęcone użyciom czasowym tego przyimka (2006, II-25), artykuły przyimkowe *za*, z uwzględnieniem wszystkich użyć, tj. przestrzennych (2012, II-17), czasowych (2013, II-16) i pozostałych (2016, II-9), artykuły *przez* (2014, II-13), *spod* (2018, II-5) oraz fragmenty rubryk poświęconych użyciom przestrzennym przyimków *w* i *na* (2017, II-7). W tym ostatnim przypadku chodziło o sprawdzenie, w jakim stopniu słowniki ogólne polsko-francuskie są pomocne w wyborze właściwego odpowiednika przyimków *w* i *na* wprowadzających toponim z ekspansją (w rozumieniu Martineta). Ponadto w dwóch referatach wygłoszonych na konferencjach w ubiegłym roku przedstawiłem wyniki analizy artykułów hasłowych *znad* i *sponad* oraz *sprzed*. Badania nad leksykograficznym opisem tzw. przyimków prefigowanych (m.in. *spod, sponad, sprzed* i *znad*) prowadzę w ramach międzynarodowego projektu „Les langues, les littératures et les cultures romanes et slaves en contact et en divergence", realizowanego w latach 2017-2021 przez romanistów z Uniwersytetu w Niszu (Serbia) we

współpracy z naukowcami reprezentującymi siedem innych uczelni: Uniwersytet w Nowym Sadzie (Serbia), Uniwersytet Świętych Cyryla i Metodego w Skopje (Macedonia), Uniwersytet w Banja Luce (Bośnia i Hercegowina), Uniwersytet Artois w Arras (Francja), Uniwersytet w Poitiers (Francja), Uniwersytet w Bordeaux (Francja) i Uniwersytet Wrocławski.

Zasadniczym problemem poruszanym we wskazanych siedmiu publikacjach jest przyimkowa ekwiwalencja międzyjęzykowa widziana oczyma leksykografów. Inaczej niż miało to miejsce w artykułach z obszaru językoznawstwa kontrastywnego, samodzielnie nie ustalam tu odpowiedniości przekładowych poprzez gromadzenie i analizę odpowiedniego korpusu, ale konfrontuję rzeczywistość słownikową z informacjami zawartymi w istniejących już opracowaniach o charakterze porównawczym. Niemniej w pojedynczych przypadkach, zwłaszcza odnośnie do przyimków *za* i *spod*, udało mi się doprecyzować pewne reguły przekładowe i w tym zakresie wymienione analizy wpisują się także i w badania konfrontatywne.

Drugą grupę stanowią publikacje, w których nie badam artykułów leksykograficznych poświęconych konkretnemu przyimkowi pod kątem proponowanych w nich francuskich ekwiwalentów, lecz poruszam kwestie bardziej ogólne, dotyczące konstrukcji i zawartości artykułów przyimkowych w słownikach polsko-francuskich. Należy tu praca na temat zasad podziału semantycznego wspomnianych artykułów w „Wielkim słowniku polsko-francuskim" (2006, II-26), a także tekst, w którym ten ostatni słownik porównuję z „Podręcznym słownikiem polsko-francuskim" z końca lat sześćdziesiątych, by odpowiedzieć na pytanie, czy dokonał się jakikolwiek postęp w opracowaniu haseł przyimkowych (2011, II-19). W trzech kolejnych studiach rozważam zasadność umieszczania frazeologizmów w artykułach przyimkowych obu tych słowników (2011, II-18), badam przykłady figurujące w przyimkowych artykułach hasłowych „Współczesnego słownika francusko-polskiego, polsko-francuskiego Pons" (2012, II-1) oraz analizuję kryteria stosowane przy podziale złożonych artykułów hasłowych poświęconych przyimkom pierwotnym (2014, II-15). W kolejnym artykule przedmiotem moich dociekań jest opis leksykograficzny form wokalicznych przyimków polskich, uwzględnianych w siatce haseł słowników polsko-francuskich (2016, II-8). Ostatnie studium z tej grupy poświęcone jest nie tyle samym artykułom przyimkowym, co informacjom uzupełniającym niektóre artykuły, a podawanym w ramkach, z czym spotkać się można w nowszych słownikach (2019, II-4).

Szereg ustaleń, poczynionych w trakcie analiz artykułów hasłowych poświęconych konkretnym przyimkom oraz podczas badań o charakterze bardziej przekrojowym, skupionych na wybranych aspektach mikrostruktury artykułów przyimkowych, stopniowo utwierdzał mnie w przekonaniu, że leksykograficznemu opisowi przyimków należy się przyjrzeć w sposób możliwie całościowy, uwzględniając nie tylko większą liczbę słowników

polsko-francuskich, ale także słowniki francusko-polskie, oraz rozszerzając pole badawcze o kwestie związane z obecnością przyimków w makrostrukturze słowników i w ich paratekstach, by posłużyć się terminem Gérarda Genette'a, obejmującym elementy tekstowe towarzyszące tekstowi głównemu, dzięki obecności których ten ostatni staje się książką. Takie właśnie kompleksowe podejście widoczne jest w wydanej przeze mnie monografii (2019, I-1).

W ciągu ostatnich dziesięciu lat moje zainteresowania słownikami ogólnymi zestawiającymi języki polski i francuski zaowocowały również powstaniem kilku publikacji o tematyce nieprzyimkowej. Otóż w jednym z artykułów z tego okresu porównałem stosowane we wskazanych słownikach kwalifikatory, wykazując m.in. brak jednej ogólnie przyjętej ich siatki (2010, II-22). Z kolei na międzynarodowej konferencji tematycznej „Marques de registre dans les dictionnaires bilingues" (Paryż, 2015) wygłosiłem referat poświęcony kwalifikatorom stylistycznym w słownikach ogólnych polsko-francuskich i francusko-polskich; przygotowany następnie na jego podstawie artykuł oczekuje na publikację. Ponadto opublikowałem studium, w którym porównuję siatki kwalifikatorów w dwóch słownikach jednojęzycznych, „Le Grand Robert de la langue française" i „Uniwersalnym słowniku języka polskiego", wskazując na ich częściową nieprzystawalność, skutkującą trudnościami w opracowywaniu list kwalifikatorów na użytek słowników dwujęzycznych (2010, II-20).

Innym składnikiem paratekstu interesujących mnie słowników, który poddałem analizie, były obecne w niektórych z nich listy nazw własnych, takich jak nazwy geograficzne, imiona, nazwy zabytków i znanych miejsc, ciał niebieskich, znaków zodiaku czy alkoholi (2016, II-10). Wskazane listy leksykalne badałem pod kątem ich związku z siatką haseł danych słowników oraz potrzeb ich zakładanych odbiorców.

Kolejnym elementem architektury słowników, który przyciągnął moją uwagę, są wspomniane już informacje podawane w ramkach, stanowiących swego rodzaju rozszerzenia artykułów hasłowych albo artykuły te zastępujących. Oprócz analizy ramek o tematyce przyimkowej (2019, II-4) zbadałem także zawartość okienek encyklopedycznych figurujących w wybranych słownikach polsko-francuskich i francusko-polskich z początku obecnego stulecia, zawierających informacje dotyczące szeroko rozumianej kultury społeczeństw posługujących się tymi językami (2017, II-6). Wygłosiłem również – na międzynarodowej konferencji „Le français à la rencontre avec les autres langues" (Poitiers, 2016) – referat dotyczący przydatności informacji przedstawionych w ramkach o tematyce gramatycznej dla projektowanych odbiorców słowników je zamieszczających.

Zainteresowanie problematyką leksykograficzną przejawia się także w doborze recenzowanych przeze mnie książek. Cztery recenzje poświęciłem monografiom wpisującym

się tematycznie w nurt leksykografii dwujęzycznej (2015, II-38; 2016, II-37; 2016, II-36; 2017, II-35), a kolejną, pracy zbiorowej na temat zapożyczeń w słownikach jednojęzycznych (2015, II-39). Ponadto wykonałem przyjętą do druku recenzję książki Fabrice'a Marsaka i Jean-Christophe'a Pellata, poświęconej francuskiemu imiesłowowi czasu przeszłego.

Wymienionych wyżej blisko dwadzieścia artykułów, poruszających nieliczne tylko spośród problemów dostrzeżonych przeze mnie w słownikach polsko-francuskich i francusko-polskich (opis przyimków, dobór kwalifikatorów, zawartość list leksykalnych oraz treść ramek o tematyce językowej i encyklopedycznej), uzupełnia pewną lukę w badaniach nad tymi słownikami. Pomimo bowiem istnienia kilku monografii, np. Anny Bochnakowej czy Marcina Jakubczyka, oraz pewnej liczby artykułów problemowych, studia metaleksykograficzne dotyczące wspomnianych słowników dwujęzycznych są o wiele mniej liczne niż teksty, których przedmiot stanowią z jednej strony słowniki zestawiające polszczyznę z językiem angielskim, niemieckim czy rosyjskim, a z drugiej, np. słowniki francusko-niemieckie czy francusko-włoskie. Badania metaleksykograficzne z zakresu leksykografii polsko-francuskiej, ogólnej ale i specjalistycznej, współczesnej jak i historycznej, niewątpliwie mają charakter przyszłościowy.

c) Badania frazeologiczne (publikacje: II-11, II-28, II-32, II-34)

Jak już wspomniałem, frazeologią zainteresowałem się jeszcze na studiach polonistycznych. W późniejszym okresie powróciłem do tego obszaru badań, publikując dwa artykuły z dziedziny frazeologii somatycznej w ujęciu porównawczym polsko-francuskim, oparte na materiale językowym zgromadzonym w istniejących słownikach jedno- i dwujęzycznych ogólnych oraz frazeologicznych (2002, II-34; 2005, II-28). Nie ma natomiast charakteru porównawczego mój nowszy artykuł, opisujący polskie frazeologizmy nawiązujące swym znaczeniem do Francji i Francuzów (2015, II-11).

Ponadto narzędzia badawcze frazeologii wykorzystywałem w pewnym stopniu w pracach dotyczących wielosegmentowych przyimków wtórnych, a to dlatego, że do ich identyfikacji stosuje się najczęściej rozmaite testy badające stopień leksykalizacji, powszechne w badaniach frazeologicznych. Problematykę tę przedstawiłem w punkcie 6. rozdziału pierwszego książki opartej na pracy doktorskiej (2001, II-3) oraz we francuskiej wersji tego fragmentu (2003, II-32), którą opublikowałem, idąc za sugestią wyrażoną w recenzji dra hab. Bogdana Sicińskiego, iż dysertacja zasługuje na ogłoszenie drukiem nie tylko w języku polskim, ale i francuskim.

Zasygnalizować też należy, że wszystkie francuskie konstrukcje przyimkowe, których przekładem zajmowałem się w pierwszej dekadzie obecnego stulecia, tzn. *à coups de* (2005,

II-30), *au fil de* (2005, II-29; 2007, II-24), *en guise de* (2007, II-23) i *au gré de* (2010, II-21), rejestrowane są we współczesnych słownikach frazeologicznych, by wymienić tylko „Słownik idiomatyczny francusko-polski" Leona Zaręby.

Poza tym kwestie związane ze stopniem ekwiwalencji pomiędzy frazeologizmami polskimi i francuskimi bądź też obserwowanym niekiedy jej brakiem, wpisujące się w badania nad tzw. językowym obrazem świata, a także problemy leksykograficznego opisu frazeologizmów w słownikach dwujęzycznych i miejsca frazeologii w dydaktyce języka francuskiego jako obcego, będące odpowiednio przedmiotem frazeografii i frazeodydaktyki, były poruszane w ponad 60 pracach magisterskich o tematyce frazeologicznej, powstałych pod moim kierunkiem.

Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.)

Tytuł osiągnięcia naukowego

„Les articles prépositionnels en lexicographie bilingue français-polonais. Pratiques et propositions d'amélioration"

Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzent wydawniczy

Ucherek Witold, *Les articles prépositionnels en lexicographie bilingue français-polonais. Pratiques et propositions d'amélioration*, Wydawnictwo L'Harmattan (seria wydawnicza *Langue et parole*), Paryż 2019 (ISBN: 978-2-343-17139-5). Recenzent wydawniczy: dr hab. Fabrice Marsac (Uniwersytet Opolski).

Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Przedmiotem napisanej po francusku rozprawy habilitacyjnej jest leksykograficzny opis przyimków w słownikach ogólnych polsko-francuskich i/lub francusko-polskich. Korpus badanych słowników obejmuje blisko 40 tytułów, wydanych po raz pierwszy po roku 1960,

przy czym zdecydowana większość z nich powstała w latach dziewięćdziesiątych bądź w początkach obecnego stulecia. Przyjmując zasadniczo perspektywę synchroniczną, jako źródła poddane ekscerpcji uwzględniłem jednak także kilka słowników z okresu 1960-1980, wydanych przez *Wiedzę Powszechną*. Słowniki te, kilku- a nawet kilkunastokrotnie wznawiane w dużych nakładach, utrwaliły bowiem pewien model leksykograficzny, którego elementy obecne są i w nowszych opracowaniach. Ponadto ograniczenie się do słowników najnowszych spowodowałoby konieczność wyłączenia z analizy dwutomowego wielkiego słownika francusko-polskiego z lat 1980-1982, będącego do dziś w użyciu z braku nowszego słownika o zbliżonych rozmiarach.

Choć przyimki mogą występować w artykułach hasłowych poświęconych różnym częściom mowy (np. w artykułach czasownikowych jako uzupełnienie schematu składniowego realizowanego przez dany czasownik), uwagę swoją koncentruję prawie wyłącznie na artykułach przyimkowych. Przedmiotem tych ostatnich są zaś z reguły przyimki o postaci jednego wyrazu graficznego, wskutek czego w rozprawie rzadko obecna jest problematyka leksykograficznego opisu przyimków wielosegmentowych. Odnotowuję wprawdzie ich (sporadyczne) występowanie w siatce haseł, nie zmienia to jednak faktu, iż ogół kwestii związanych z ich obecnością w różnych miejscach mikrostruktury słowników wymaga odrębnego opracowania.

Poprzez swą tematykę rozprawa wpisuje się w obszar badań metaleksykografii, czyli nauki o leksykografii, zajmującej się między innymi teorią i metodologią opisu leksykograficznego. Jest to dyscyplina młoda, jeśli spojrzeć na nią przez pryzmat historii nauki: za jej symboliczny początek uznać można rozprawę Lva Ščerby z 1940 roku, a we Francji rozwija się ona dynamicznie od przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, przy czym obiekt badań stanowią wówczas głównie słowniki jednojęzyczne. Francuskie opracowania na temat metaleksykografii dwujęzycznej do dziś nie są zresztą zbyt liczne; dość powiedzieć, że przez długie lata za podstawowe francuskojęzyczne źródło z tej dziedziny uchodziła praca zbiorowa *Les dictionnaires bilingues* z połowy lat dziewięćdziesiątych. W szczególności stosunkowo rzadko przedmiotem badań stają się słowniki zestawiające języki francuski i polski. Moja monografia przyczynia się tym samym do uzupełnienia istotnej luki w tym zakresie.

Podjęcie kwestii leksykograficznego opisu przyimków w dwujęzycznych słownikach ogólnych podyktowane zostało względami praktycznymi. Otóż z wieloletnich doświadczeń glottodydaktyków wynika, iż jednostki te sprawiają duże trudności w przyswajaniu języków obcych; podobne obserwacje płyną z analiz praktyki przekładowej. Specyfika przyimków polega bowiem na tym, że, jako wyrazy funkcyjne, przynależą one zarówno do leksyki, jak i do gramatyki. Co więcej, większość z nich odznacza się wysokim stopniem zmienności

kontekstowej oraz posiada pewne właściwości indywidualne, w konsekwencji czego ich pełna charakterystyka semantyczna i składniowa jest bardzo skomplikowana. Nie dziwi więc ogromna liczba kontrastów międzyjęzykowych w zakresie stosowania przyimków. Istniejące gramatyki kontrastywne oraz gramatyki języków francuskiego i polskiego przeznaczone dla obcokrajowców uczących się tych języków przedstawiają jednak problematykę przyimkową w sposób dość powierzchowny, co daje się zresztą częściowo wytłumaczyć stosunkowo niewielkimi rozmiarami tych opracowań. Tak czy inaczej, podstawowym źródłem wiedzy o stosowaniu przyimków w językach obcych pozostają właśnie ogólne słowniki dwujęzyczne. Tymczasem, właśnie ze względu na specyfikę przyimków, artykuły leksykograficzne im poświęcone należą do najtrudniejszych do opracowania.

Jak już wspominałem, trudności w leksykograficznym opisie przyimków przykuły moją uwagę nieco ponad dziesięć lat temu. W swoich pracach poruszających to zagadnienie koncentrowałem się do tej pory w dużym stopniu na problemach szczegółowych, dotyczących zawartości konkretnych artykułów hasłowych (np. *za*, *przez* czy *spod*) lub niewielkich ich grup (np. artykuły, w których wyrazami hasłowymi są formy wokaliczne przyimków). Z kolei opracowania, w których podejmowałem zagadnienia natury ogólnej (np. miejsce frazeologizmów czy jakość egzemplifikacji w artykułach przyimkowych), opierały się na stosunkowo ograniczonym materiale. Niemniej wszystkie te badania, dotyczące wyłącznie słowników polsko-francuskich, pozwoliły stwierdzić, że poziom metodologiczny oraz wartość użytkowa zamieszczonych w nich artykułów przyimkowych nie należą do wysokich. Ogólnie rzecz ujmując, w artykułach tych występują liczne mankamenty, jak np. wadliwie skonstruowane inwentarze odpowiedników, brak wskazówek ułatwiających wybór poszczególnych odpowiedników, niewłaściwa egzemplifikacja czy brak przejrzystej, intuicyjnie zrozumiałej struktury.

W monografii, będącej próbą całościowego spojrzenia na artykuły przyimkowe, przedstawiam wyniki krytycznej analizy tych artykułów, zaczerpniętych z kilkudziesięciu słowników polsko-francuskich i/lub francusko-polskich o różnej objętości i przeznaczeniu, oraz konfrontuję obecne w nich opisy leksykograficzne z propozycjami metodologicznymi figurującymi w licznych studiach metaleksykograficznych powstałych w ciągu ostatnich sześćdziesięciu lat, aby następnie zaproponować konkretne rozwiązania napotkanych problemów. Celem naukowym mojej rozprawy jest wypracowanie ogólnej koncepcji budowy przyimkowego artykułu hasłowego, która ułatwiłaby pracę leksykografom i pozwoliła ulepszyć opis przyimków w słownikach dwujęzycznych. Nie oznacza to, że zamierzam narzucić jakiś sztywny model takiego artykułu. Z jednej bowiem strony same przyimki stanowią klasę wewnętrznie zróżnicowaną, a z drugiej, słowniki dwujęzyczne różnią się takimi parametrami, jak funkcja (aktywna, pasywna), dyrekcjonalność (przeznaczenie dla

użytkowników jednego języka bądź obu) czy rozmiar. Co więcej, każdy słownik realizuje pewną koncepcję ogólną, wpływającą na kształt wszystkich artykułów hasłowych (np. podejście do zjawiska homonimii, podawanie wymowy wyrazu hasłowego i/lub jego odpowiedników, informowanie o przynależności wyrazu hasłowego i/lub odpowiedników do danej części mowy, wybór języka, w którym podawane są informacje metajęzykowe), co musi się odzwierciedlać również w zawartości artykułów przyimkowych. Niemniej uważam, że kilkadziesiąt wskazówek, natury czy to ogólnej czy bardziej szczegółowej, pojawiających się w całej pracy, a zebranych w większości w konkluzji, powinno stanowić istotną pomoc dla leksykografów dwujęzycznych.

Rozprawę otwiera rozdział o charakterze czysto teoretycznym, dotyczący problematyki przyimkowej, przedstawionej w ujęciu porównawczym polsko-francuskim, oraz słowników dwujęzycznych. Odrzuciwszy kryterium etymologiczne i morfologiczne, za przyimki uznaję w nim wyrazy pełniące funkcję łączącą i konotujące formę przypadkową członu regowanego, podążając śladem takich badaczy, jak np. Tomasz Wójcik, Maciej Grochowski, Beata Milewska czy Maria Lesz-Duk; podejście takie pozwala precyzyjnie oddzielić przyimki m.in. od homonimicznych przysłówków, co jest niezwykle ważne dla leksykografii dwujęzycznej. Przyjmuję także, za Hartmannem i Jamesem, trójpoziomową koncepcję budowy słownika dwujęzycznego, w myśl której wyróżnia się jego mikrostrukturę, tj. budowę artykułu hasłowego, makrostrukturę, tj. siatkę haseł i/lub sposób jej organizacji, oraz megastrukturę (z ang. *megastructure*), tj. ogół paratekstów towarzyszących tekstowi głównemu słownika.

Układ rozdziałów analitycznych (2-9) pozostaje w związku z przedstawioną wyżej koncepcją: po analizie paratekstów pod kątem informacji dotyczących projektowanych odbiorców danego słownika, budowy artykułów przyimkowych oraz samych przyimków (rozdz. 2) poruszam kwestię obecności przyimkowych jednostek języków polskiego i francuskiego w siatce haseł konsultowanych słowników (rozdz. 3). W kolejnych częściach pracy skupiam się na mikrostrukturze, omawiając w pierwszej kolejności te artykuły, w których wyraz hasłowy będący przyimkiem przynależy jednocześnie do innych części mowy (rozdz. 4). Następnie analizuję artykuły *stricte* przyimkowe, omawiając ich zawartość w kolejności pojawiania się ich poszczególnych składników: postać i charakterystyka (wymowa, wskazanie części mowy, kwalifikatory, rekcja, informacja semantyczna) wyrazu hasłowego (rozdz. 5), odpowiedniki (rozdz. 6) i ich egzemplifikacja (rozdz. 7). W przedostatnim rozdziale skupiam się na kryteriach stosowanych przy podziale artykułów złożonych na rubryki, a w ostatnim przedstawiam wyniki analizy tzw. okienek (ramek) językowych, uzupełniających (w nowszych słownikach) niektóre artykuły przyimkowe.

Z analizy siatek haseł badanych słowników wynika, że istnieją w nich niewytłumaczalne luki nawet w zakresie przyimków pierwotnych o wysokiej frekwencji, że nie brak przypadków błędnej identyfikacji przyimków (rzadsze są sytuacje odwrotne, kiedy to jednostki należące do innych części mowy uznawane są błędnie za przyimki) oraz że identyfikacja przyimków wtórnych, najczęściej homonimicznych z innymi jednostkami języka, jest wysoce niesystematyczna. Ów brak adekwatności opisu leksykograficznego odzwierciedla nie tylko pewien konserwatyzm leksykografów, ale częściowo także brak znajomości rezultatów współczesnych badań językoznawczych dotyczących podziału wyrazów na części mowy. Moim zdaniem większość analizowanych siatek haseł wymaga uzupełnienia o szereg jednostek przyimkowych. Ponadto uważam, że homonimiczne wobec wyrazów należących do innych części mowy przyimki powinny być przedstawiane w odrębnych artykułach hasłowych, ponieważ ułatwiłoby to wybór ich odpowiedników w drugim języku. Zwłaszcza równoczesne przedstawianie w jednym i do tego niepodzielonym na rubryki artykule hasłowym odpowiedników danej jednostki w jej użyciach przyimkowych i przysłówkowych wymaga od użytkownika pogłębionej już znajomości obu języków i umiejętności analizy gramatycznej, czego przecież trudno od niego oczekiwać. Z podobnych względów sądzę, że w przypadku istnienia podwójnej rekcji danego przyimka należy utworzyć dwa odrębne artykuły hasłowe; spośród słowników jednojęzycznych za wzór może tu posłużyć *Słownik współczesnego języka polskiego* pod redakcją Bogusława Dunaja.

Postuluję ponadto uniformizację opisu (chodzi tu zarówno o samą obecność w siatce haseł, jak i o mikrostrukturę odpowiednich artykułów hasłowych) takich podgrup, jak formy wokaliczne przyimków polskich (*we*, *ze* i in.), formy ściągnięte francuskie (*au*, *aux*, *du*, *des*) i polskie (*weń*, *zeń* i in.), skróty przyimków czy francuskie formy elidowane (*d'*, *jusqu'*), oraz dostosowanie treści poświęconych im artykułów hasłowych do potrzeb adresatów danego słownika. Ten ostatni wymóg, natury bardzo ogólnej, dotyczy zresztą w większym lub mniejszym stopniu wszystkich badanych artykułów przyimkowych.

Ustosunkowuję się również do niektórych konwencji notowania przyimków. I tak, po pierwsze, odradzam skrótowy zapis polskich wariantów typu *(o)prócz*, jako że uniemożliwia to wskazanie, która z form (tu: *oprócz* czy *prócz*), jest częstsza, co można zakomunikować poprzez kolejność wymieniania. Po drugie, uważam, że przyimki polisegmentalne powinny być podawane w ich integralnej postaci, bez ujmowania któregoś z członów w nawias bądź wręcz jego pomijania.

Co się tyczy mikrostruktury artykułów przyimkowych, w pierwszej kolejności koncentruję się na informacjach o wyrazach hasłowych, wskazując, że mniej lub bardziej kompletną ich charakterystykę w płaszczyźnie gramatycznej, semantycznej, fonetycznej czy pragmatycznej należy powiązać z tym, do kogo przede wszystkim adresowany jest dany

słownik. Podobnie sam sposób podawania informacji metajęzykowej (np. wybór języka glos czy skrótów) powinien uwzględniać jego zakładanych adresatów. W szczególności, słowniki tworzone z myślą o użytkowniku francuskojęzycznym winny informować w sposób eksplicytny o rekcji polskich przyimków, występujących jako wyrazy hasłowe oraz odpowiedniki. Moim zdaniem lepiej stosować w tym celu odpowiednie skróty niż formy zaimków *coś* i/lub *ktoś* (pogląd przeciwny głosi Charles Zaremba), nadmiernie obciążonych funkcjonalnie (nawiasem mówiąc, ich rolę należałoby objaśniać w paratekstach słowników). Co więcej, w badanych artykułach hasłowych zbyt rzadko pojawiają się kwalifikatory, zwłaszcza stylistyczne i chronologiczne, natomiast obecne w nich wskazówki semantyczne, takie jak *miejsce* czy *czas*, są często zbyt ogólnikowe, by pomóc w wyborze określonego odpowiednika.

Uważam również, że artykuły hasłowe o budowie prostej oraz poszczególne rubryki artykułów złożonych powinny obowiązkowo zawierać inwentarz odpowiedników. W przypadku bowiem jego braku to użytkownik słownika musi samodzielnie dokonać analizy podanych przykładów i spróbować ustalić zakresy użycia występujących w nich odpowiedników, starając się tym samym doprowadzić do końca pracę leksykografa, co nie jest wszak jego zadaniem.

By inwentarz odpowiedników skonstruowany był prawidłowo, należy zwrócić większą uwagę na stosowanie ich separatorów, a zwłaszcza przecinka. Ten ostatni jest z reguły nadużywany, co mylnie wówczas sugeruje, że wymieniane odpowiedniki są synonimiczne. W przypadku faktycznej synonimii odpowiedników powinny one być w miarę możliwości uszeregowane w kolejności ich malejącej frekwencji. Z kolei w przypadku braku synonimii słowniki o funkcji aktywnej winny podawać dyrektywy wyboru odpowiedników; ich obecność jest jak na razie niewystarczająca, a jakość informacji pozostawia niekiedy wiele do życzenia. Nie należy natomiast zamieszczać w inwentarzach jednostek, których nie sposób regularnie stosować w przekładzie, a takich nie brak w przebadanym materiale. Źródłem niewłaściwego doboru odpowiedników jest najczęściej ich ustalanie poprzez porównywanie konstrukcji z przyimkiem regowanym oraz ich tłumaczeń, a nawet frazeologizmów i ich tłumaczeń. Kolejnym mankamentem analizowanych inwentarzy jest niepodawanie informacji o możliwości przekładu bezprzyimkowego, czyli przy użyciu tzw. ekwiwalentu zerowego. Przypomnieć wypada, że wielu informacji na temat odpowiedników tłumaczeniowych przyimków polskich i francuskich mogą dostarczyć opracowane w latach dziewięćdziesiątych specjalistyczne słowniki Eugeniusza Ucherka, jak się wydaje niekoniecznie znane redaktorom słowników ogólnych. Wreszcie, jeśli idzie o słowniki dwuczęściowe, zasadne jest sprawdzenie, czy jednostki przyimkowe figurujące w inwentarzach odpowiedników

pojawiają się jako wyrazy hasłowe w drugiej części danego słownika; niektóre z przebadanych słowników wymagają korekt w tym zakresie.

Przykłady użycia odpowiedników są niezbędne w słownikach o funkcji aktywnej, jako że w sposób implicytny przekazują pewne informacje o warunkach ich stosowania. Przykłady te w miarę możliwości powinny uwzględniać szerszy kontekst i przybierać postać pary zdań; podawanie par samych tylko wyrażeń przyimkowych nie zawsze jest wystarczające, by zilustrować warunki użycia danego odpowiednika. Należy przy tym zwracać uwagę na jakość tłumaczenia w przykładach, pozostawiającą niekiedy wiele do życzenia. Aby ułatwić użytkownikowi lekturę przyimkowych artykułów hasłowych, niekiedy bardzo rozbudowanych, dobrze byłoby uszeregować przykłady w kolejności wymieniania odpowiedników w inwentarzu. Ponadto odpowiedniki nie powinny być egzemplifikowane konstrukcjami, w których użycie przyimka zależy od członu nadrzędnego, oraz ewidentnymi frazeologizmami. Informacja bowiem o przekładzie konstrukcji złożonej z wyrazu rządzącego danym przyimkiem (np. czasownika) i z tego przyimka powinna zostać zamieszczona wyłącznie w artykule hasłowym poświęconym wyrazowi rządzącemu, natomiast frazeologizmy wraz z ich odpowiednikami powinny figurować nie w artykułach poświęconych ich składnikom będącym wyrazami pomocniczymi, lecz w artykułach dotyczących wyrazów tradycyjnie uznawanych za semantycznie pełne.

Analiza artykułów składających się z dwóch lub większej liczby rubryk pozwala stwierdzić, że oprócz powszechnie stosowanego semantycznego kryterium podziału, odnoszącego się do znaczeń wyrazu hasłowego i na ogół sygnalizowanego w paratekstach, w organizacji tych artykułów uwzględnia się również, chociaż stosunkowo rzadko, właściwości kombinatoryczne wyrazów hasłowych oraz, w odniesieniu do przyimków polskich, dwojaką rekcję przypadkową. Znacznie częściej poszczególne rubryki artykułu odpowiadają kolejnym odpowiednikom wyrazu hasłowego. W mojej opinii na pierwszym poziomie podziału kryteria formalne powinny być stosowane tak często, jak to tylko możliwe. Natomiast pewna wada przyimkowych artykułów zorganizowanych według kolejnych odpowiedników wynika z tego, że z jednej strony jeden i ten sam odpowiednik może wyrażać rozmaite relacje znaczeniowe, a z drugiej, jedna relacja może być komunikowana przez różne odpowiedniki. W konsekwencji zastosowanie omawianego kryterium podziału może utrudnić identyfikację typów kontekstu, w których mogą się pojawić dane odpowiedniki oraz uchwycenie natury konkurencyjności między nimi. Dlatego, jeśli czynniki morfologiczne i składniowe nie mogą być wzięte pod uwagę, opowiadam się za wyodrębnianiem w poszczególnych rubrykach takich kontekstów użyć wyrazu hasłowego, które są relewantne dla wyboru jego odpowiedników. Ponadto uważam, że niewłaściwe jest konstruowanie złożonych artykułów hasłowych bez przyjęcia jakiegokolwiek kryterium podziału, co jest częstą praktyką: niektóre

rubryki odpowiadają wówczas danemu znaczeniu wyrazu hasłowego, ale także znaczeniu rzeczownika poprzyimkowego lub całej grupy przyimkowej, inne są wyróżnione ze względu na właściwości składniowe wyrazu hasłowego bądź poszczególne jego odpowiedniki, a w jeszcze innych figuruje kilka odpowiedników bez glosy objaśniającej, dlaczego zebrano je razem, bądź też jedna lub więcej konstrukcji zleksykalizowanych, których właściwe miejsce jest w innych artykułach hasłowych.

Odnośnie do nielicznych okienek gramatycznych uzupełniających artykuły przyimkowe, ograniczę się do stwierdzenia, że ich rolą nie jest ani powtarzanie informacji zawartych w danym artykule, ani podawanie informacji, które bez trudu można by w nim zamieścić, z czym spotkałem się w trakcie analizy. Można by je natomiast wykorzystać do objaśniania zjawisk wspólnych dla kilku jednostek (np. istnienie form wokalicznych czy ściągniętych), pamiętając o zamieszczeniu w paratekście słownika spisu takich okienek.

Co do paratekstów poprzedzających tekst główny słownika a objaśniających jego budowę i sposób posługiwania się nim, zasadne jest traktowanie w nich przyimków na równi z innymi częściami mowy, tzn. informowanie o przyjętych zasadach opisu tych jednostek, co z reguły nie jest praktykowane. Jeśli natomiast problematyka przyimkowa poruszana jest w dodatkach gramatycznych umieszczonych po części głównej, użyteczne będzie zharmonizowanie treści podanych w takich aneksach z informacjami zawartymi w samych artykułach hasłowych oraz umieszczanie w nich w razie potrzeby odsyłaczy do aneksów.

Ogólnie rzecz ujmując, analizowane artykuły przyimkowe sprawiają wrażenie, jakby pochodziły ze słowników pasywnych: artykuły ze słowników (bądź ich części) polsko-francuskich są w większym stopniu użyteczne dla frankofonów, natomiast artykuły ze słowników francusko-polskich są bardziej przydatne rodzimym użytkownikom polszczyzny. Dzieje się tak dlatego, że obecne w nich mankamenty są mniej odczuwalne, jeśli językiem wyjściowym słownika jest język dla użytkownika obcy, a językiem docelowym jego język ojczysty. Żywię jednak nadzieję, że zawarte w monografii wskazówki, które poddaję pod dyskusję (meta)leksykografom, przyczynią się do zwiększenia funkcji aktywnej przyimkowych artykułów hasłowych oraz będą użyteczne w redakcji podhaseł poświęconych przyimkom wielosegmentowym, a w pewnej mierze także wyrazom należącym do innych części mowy. Sądzę ponadto, iż choć moje ustalenia dotyczą słowników tradycyjnych, nic nie stoi na przeszkodzie, by obserwacje płynące z przeprowadzonych analiz wykorzystać w redakcji artykułów hasłowych powstających z myślą o słownikach elektronicznych. Przynajmniej niektóre z moich propozycji zmian mogą również zostać wykorzystane przy opracowywaniu przyimkowych artykułów hasłowych dla słowników zestawiających polski albo francuski z innymi językami.

Przegląd dorobku naukowo-badawczego

Oprócz omówionej powyżej publikacji książkowej, zgłoszonej jako osiągnięcie naukowe, mój dorobek po uzyskaniu stopnia doktora (2000) obejmuje jedną monografię, 25 artykułów w czasopismach naukowych, 8 rozdziałów w monografiach wieloautorskich oraz 5 recenzji naukowych. Byłem również redaktorem bądź współredaktorem 5 numerów czasopism naukowych.

Podobnie jak wszystkie recenzje, zdecydowaną większość artykułów i rozdziałów w monografiach (ogółem 29 publikacji) napisałem w języku francuskim. W czterech publikacjach (nie licząc monografii) wyniki swoich badań przedstawiłem w języku polskim.

Jeden artykuł, wpisujący się tematycznie w korpusowe badania porównawcze z zakresu składni (2019, II-2), przygotowałem we współautorstwie z dr Magdaleną Dańko oraz dr hab. Fabrice'em Marsakiem, rodzimym użytkownikiem języka francuskiego, co znakomicie ułatwiło ocenę polskich przekładów pod kątem oddawania przez nie semantyzmu francuskich konstrukcji wyjściowych. Z kolei przyjęty do druku tekst traktujący o rozwoju wrocławskiej romanistyki w czasach powojennych, wpisujący się w badania nad historią nauki, powstał we współpracy z dr hab. Ewą Kulak, iberystką, co było motywowane koniecznością uwzględnienia informacji z obszaru filologii hiszpańskiej.

Wszystkie artykuły i rozdziały w monografiach wieloautorskich składające się na mój dorobek naukowy były recenzowane. Dwa artykuły ukazały się w czasopiśmie z listy ERIH (*Studia Romanica Posnaniensia*), pozostałe zaś w czasopismach punktowanych z listy B Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (*Romanica Wratislaviensia*, *Neophilologica*, *Orbis Linguarum*) oraz w dwóch francuskich czasopismach spoza listy: *Revue du Centre Européen d'Études Slaves* i *Cahiers du Laboratoire de Recherche sur le Langage*. Wykaz wszystkich prac, które opublikowałem od 2001 roku do chwili obecnej znajduje się w załączniku nr 4.

Rezultaty moich badań regularnie przedstawiam na organizowanych w Polsce i we Francji konferencjach naukowych, głównie międzynarodowych. Po uzyskaniu stopnia doktora wygłosiłem w sumie 29 referatów, w tym 4 w języku polskim a pozostałe po francusku. Kompletną listę referatów zaprezentowanych przeze mnie podczas konferencji naukowych zawiera załącznik nr 4.

Osiągnięcia dydaktyczne oraz działalność na polu organizacji i popularyzacji nauki

Działalność dydaktyczną na Uniwersytecie Wrocławskim rozpocząłem w roku akademickim 1994/1995, jeszcze jako student ostatniego roku filologii polskiej. Następnie prowadziłem ją, przez cztery lata jako doktorant i przez rok jako asystent, w Instytucie

Filologii Romańskiej, wykładając przede wszystkim gramatykę opisową języka francuskiego. Równolegle, od 1996 do 2000 roku, zdobywałem doświadczenie dydaktyczne w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Legnicy, gdzie uczyłem realioznawstwa francuskiego oraz geografii Francji; pod moim kierunkiem powstało również kilka prac dyplomowych. W tym samym okresie prowadziłem liczne kursy języka francuskiego oraz języka polskiego dla cudzoziemców w Centrum Językowym Berlitz we Wrocławiu (w sumie około 1500 godzin lekcyjnych).

Po uzyskaniu stopnia doktora (2000) przez dwa lata zdobywałem doświadczenie dydaktyczne na Uniwersytecie w Poitiers (Francja), prowadząc lektorat języka polskiego oraz wykładając kulturę i historię Polski. W okresie późniejszym wielokrotnie brałem udział w zagranicznych stażach dydaktycznych w ramach programu Erasmus – Lifelong Learning Programme. Zajęcia z dziedziny językoznawstwa i dydaktyki języka francuskiego jako obcego prowadziłem na Uniwersytecie Oradejskim w Rumunii (2013) oraz na następujących uczelniach francuskich: Université Charles de Gaulle Lille 3 (2012, 2015, 2016, 2017), Université de Picardie Jules Verne w Amiens (2011), Université de Haute-Alsace w Miluzie (2014). Dodatkową korzyścią z pobytów na uniwersytecie w Lille było nawiązanie kontaktów z wykładowcami prowadzącymi dla studentów studiów magisterskich zajęcia na mającej już blisko trzydziestoletnią historię specjalizacji leksykograficznej „Lexicographie, Terminographie, Traitement Automatique des Corpus" (LTTAC), której kierownikiem jest obecnie dr hab. Nathalie Gasiglia a której inicjatorami byli profesorowie Danielle i Pierre Corbin.

Od 2002 roku miejscem mojej pracy dydaktycznej jest przede wszystkim Instytut Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. W ciągu piętnastu lat (2002-2017) kierowałem ośmioma seminariami magisterskimi i wypromowałem 95 magistrów, a obecnie ośmioro studentów przygotowuje pod moim kierunkiem prace licencjackie. Przeprowadziłem też wiele konwersatoriów i seminariów monograficznych na studiach magisterskich (w sumie 600 godzin) oraz licencjackich (w sumie 180 godzin). Byłem również recenzentem kilkudziesięciu prac magisterskich i kilkunastu licencjackich.

Ważnym doświadczeniem promotorskim jest dla mnie opieka nad doktorantem, mgr. Mirosławem Karykowskim, w charakterze promotora pomocniczego, którą to funkcję pełnię od sześciu lat.

Ponadto na studiach stacjonarnych oraz niestacjonarnych prowadziłem wykłady i konwersatoria z przedmiotów językoznawczych (językoznawstwo ogólne, gramatyka opisowa języka francuskiego, gramatyka kontrastywna języków francuskiego i polskiego,

historia języka francuskiego, leksykografia dwujęzyczna), a także ćwiczenia z praktycznej nauki języka francuskiego (gramatyka praktyczna).

Od pięciu lat prowadzę również zajęcia na Stacjonarnych Studiach Doktoranckich Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego (przedmioty: dydaktyka językoznawstwa, retoryka tekstu naukowego).

Co się tyczy mojej działalności dydaktycznej poza Uniwersytetem Wrocławskim, w latach 2002-2005 prowadziłem w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Legnicy zajęcia z językoznawstwa ogólnego, gramatyki opisowej języka francuskiego i praktycznej nauki języka francuskiego (gramatyka) oraz kierowałem kilkoma pracami dyplomowymi. Z kolei w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych we Wrocławiu prowadziłem zajęcia przez dziesięć lat (2002-2012), ucząc językoznawstwa, gramatyki opisowej, języka francuskiego (przedmioty: gramatyka praktyczna, pisanie, lektury) oraz lektury tekstów literackich. Doświadczenie zdobyte w obu kolegiach wykorzystałem jako opiekun naukowy Centrum Języków Europejskich – Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Częstochowie, sprawując w latach 2007-2015 nadzór nad sekcją francuską z ramienia Uniwersytetu Wrocławskiego.

Za swoje główne osiągnięcie na polu organizacji dydaktyki uważam pełnienie w kadencji 2005-2008 funkcji wicedyrektora do spraw dydaktycznych w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Ponadto od roku 2005 do chwili obecnej jestem instytutowym koordynatorem do spraw programu mobilności studentów i doktorantów MOST oraz członkiem Rady Kolegium Międzyobszarowych Studiów Indywidualnych (początkowo Kolegium Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych) Uniwersytetu Wrocławskiego. Z kolei w 2015 roku zostałem członkiem Zespołu ds. Oceny Jakości Kształcenia w macierzystym Instytucie. W funkcjonowanie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego angażowałem się, pełniąc w latach 2005-2008 funkcję członka Wydziałowej Komisji Stypendialnej.

Pierwsze doświadczenie w zakresie organizacji nauki zdobyłem jako sekretarz komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji *Interprétation: aspects sémantiques et pragmatiques. Entre théorie et applications*, która odbyła się w 2005 roku w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, a zgromadziła siedemnaścioro badaczy z uczelni polskich oraz francuskich (Université du Littoral – Côte d'Opale, Université Blaise Pascal de Clermont-Ferrand, Université de Poitiers, Université Charles de Gaulle Lille 3).

Począwszy od 2013 roku współorganizuję odbywające się w tej samej jednostce cykliczne międzynarodowe konferencje *Au carrefour des sens*. Referaty w języku francuskim wygłasza na nich każdorazowo około 40 uczestników, przede wszystkim z Polski i Francji, ale

także z innych krajów, między innymi z Ukrainy, Czech czy Stanów Zjednoczonych. Pełniłem funkcję sekretarza komitetu organizacyjnego a także organizowałem panel językoznawczy pierwszej edycji tej konferencji (2013) oraz byłem członkiem komitetu naukowego trzeciej edycji (2017). Obecnie, dalej jako członek komitetu naukowego, uczestniczę w przygotowaniach jej czwartej edycji, planowanej na wrzesień bieżącego roku.

Ponadto byłem członkiem komitetu naukowego międzynarodowej konferencji *La linguistique contrastive: méthodologies, applications et perspectives*, która miała miejsce w 2017 roku na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz, dwukrotnie (2015, 2019), zagranicznej cyklicznej konferencji *Les études françaises aujourd'hui*, odbywającej się na Uniwersytecie w Niszu (Serbia).

W zakres organizacji nauki wchodzi również pełniona przeze mnie od 2013 roku funkcja członka rady naukowej czasopisma *Revue du Centre Européen d'Études Slaves*, wydawanego przez Uniwersytet w Poitiers (Francja), jak również, od 2015 roku, funkcja członka rady recenzenckiej serii wydawniczej *Dixit Grammatica* francuskiego wydawnictwa L'Harmattan, figurującego w ministerialnym wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (poziom I – 80 punktów).

Za osiągnięcia organizacyjne zostałem trzykrotnie – za lata 2005, 2006 i 2007 – wyróżniony nagrodą Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego.

Równolegle z aktywnością naukową, dydaktyczną i organizacyjną podejmowałem rozmaite działania związane z popularyzacją nauki. W latach 2012-2018 sześciokrotnie uczestniczyłem w przygotowaniu konkursu rangi wojewódzkiej „zDolny Ślązak Gimnazjalista", na potrzeby którego opracowywałem ćwiczenia w języku francuskim z rozumienia ze słuchu oraz realizowałem nagrania dźwiękowe.

Podczas pobytów na Uniwersytecie w Poitiers (2013, 2015 i 2016) wygłosiłem trzy prelekcje na temat Uniwersytetu Wrocławskiego, a w szczególności na temat działalności naukowej i dydaktycznej Instytutu Filologii Romańskiej, głównych obszarów badań naukowych prowadzonych przez romanistów związanych z tą jednostką oraz konstrukcji i ewolucji programów studiów na studiach licencjackich i magisterskich filologii francuskiej.

Pięciokrotnie uczestniczyłem jako wolontariusz w międzynarodowych letnich warsztatach tłumaczeniowych dla studentów i słuchaczy kolegiów językowych „Campus Européen d'été: *Langues et Traduction: Francophonie et les itinéraires slaves*", organizowanych na uniwersytecie w Poitiers (2012, 2014, 2016) oraz na uniwersytecie INALCO w Paryżu (2013, 2015), których celem było zaznajomienie uczestników z elementarnymi podstawami teoretycznymi przekładoznawstwa oraz z praktyką przekładu

pisemnego i ustnego. Ogółem w ramach tych warsztatów przeprowadziłem ponad 170 godzin ćwiczeń i wykładów.

Przeprowadziłem też otwarte zajęcia tłumaczeniowe „O przydatności słowników dwujęzycznych w pracy tłumacza na przykładzie słowników polsko-francuskich i francusko-polskich" w ramach warsztatów tłumaczeniowych zorganizowanych przez studenckie Koło Naukowe Romanistów w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (2010).

Ponadto wygłosiłem wykład gościnny „Kultura w opisie leksykograficznym" na posiedzeniu Komisji Kultur Europejskich Oddziału PAN we Wrocławiu (2019) oraz dwa wykłady w Centrum Języków Europejskich – Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Częstochowie : wykład inauguracyjny „Antropocentryczna trójwymiarowość a język" (2008) oraz wykład „La comparaison des systèmes phonologiques français et polonais" (2010), adresowany do słuchaczy sekcji francuskiej.

Opracowałem również i przeprowadziłem quiz wiedzy o krajach frankofońskich w ramach zorganizowanego w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Legnicy Tygodnia Frankofonii (2003).

Witold Ucherek

Wrocław, 23/04/2019